
ONDERZOEK NAAR HET VOORKOMEN VAN DE REGENWULP

-NUMENIUS PHAEOPUS - IN NEDERLAND

Arend J. van Dijk

ENIGE RESULTATEN NA DRIE JAAR ONDERZOEK

Sedert de aanvang van het onderzoek naar de regenwulp in 1975, zijn reacties van vogelwaarnemers uit vrijwel het gehele land ontvangen.

De verspreiding van de regenwulp gedurende de doortrek in het voorjaar en in de zomer kon met behulp van deze gegevens grotendeels worden bepaald. Daarnaast is veel informatie verzameld over de aantallen doordat op de slaapplaatsen zoveel mogelijk gelijktijdig tellingen werden gehouden.

DOORTREK

De regenwulp is een trekvogel, die in de beide trekseizoenen grote afstanden aflegt van de broedgebieden in IJsland, Fenno-Scandinavië, Noord-Rusland, Noord en Midden-Siberië, naar de overwinteringsgebieden langs de kusten van Afrika (Prater, 1976; Moreau, 1972 en Voous, 1960).

In West-Europa wordt de doortrek vooral opgemerkt in een tot 100 km. brede strook langs de kust van Frankrijk, Groot-Brittannië, België, Nederland, West-Duitsland, Denemarken en Zweden. Ook in het Baltische gebied en Oost-Europa (Hongarije) wordt doortrek opgemerkt (Beretz et al, 1959 en Glutz von Blotzheim, Bauer & Bezzel, 1977). Op sommige plaatsen zijn slaapplaatsen bekend, zoals in de Vendée (Frankrijk),

Norfolk (Groot-Brittannië)(Slade, 1973) en mogelijk in Hongarije. In Nederland België en West-Duitsland zijn veel slaapplaatsen bekend, vooral in het Belgisch-Nederlandse grensgebied van Noord-Brabant en in Noordoost-Nederland (Van Dijk et al., 1977 en Voet, 1965).

In Nederland en België verloopt de doortrek als volgt: Eind maart (of eerder) en begin april worden in de Belgische provincies Antwerpen en Brabant de eerste vogels gezien. Geleidelijk nemen de aantallen toe tot half-eind april, wanneer in het algemeen het maximum geteld wordt. Eind april - begin mei verdwijnen de regenwulpen, soms zeer snel. De meeste wegtrekkers vliegen richting noord en noordoost.

In Noord-Nederland doet zich ongeveer hetzelfde verschijnsel voor, doch hier vindt dit alles ongeveer een week later plaats. Vrijwel steeds vindt de wegtrek plaats in de eerste week van mei. Ook hier is de trekrichting noord en noordoost en menigmaal is waargenomen dat de vogels rechtstreeks over zee wegtrekken. In Noordwest-Duitsland wordt de regenwulp weinig waargenomen wat erop zou kunnen wijzen dat de noordoost-trekkers ook over zee vliegen.

De relatie tussen de vogels van België-Noord-Brabant en Noordoost-Nederland is nog niet aangetoond; het lijkt echter voor de hand te liggen dat de regenwulpen via West en Midden-Nederland uiteindelijk in Noordoost-Nederland zullen belanden, hoewel het niet onmogelijk is dat de regenwulpen van België en Noord-Brabant direkt doortrekken naar hun broedgebieden. In de periode van eind mei - eind juni worden slechts hier en daar regenwulpen opgemerkt; deels kunnen dit late of vroege doortrekkers zijn.

In juli en augustus wordt wederom doortrek waargenomen. Het lijkt erop dat de vogels zich in deze periode kort ophouden en vrij snel doortrekken naar de Afrikaanse overwinteringsgebieden om aldaar de slagpenrui door te maken. Kenmerkend voor de zomerdoortrek zijn de waarnemingen van grote groepen overtrekkende vogels (100-den tot 1000-den). Vrijwel elk jaar komen hiervan waarnemingen binnen. In september zijn de meeste wulpen weg-

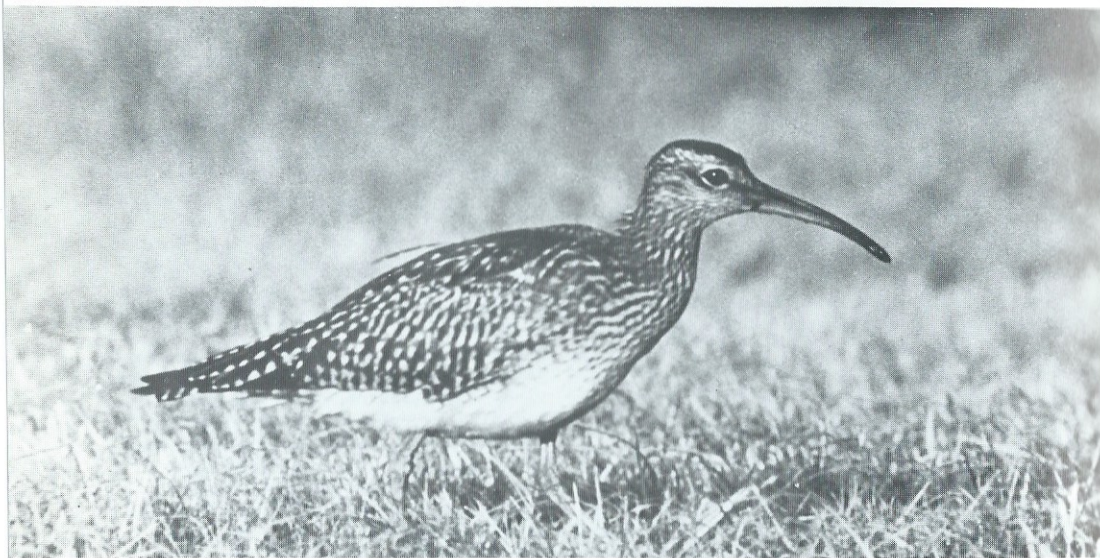
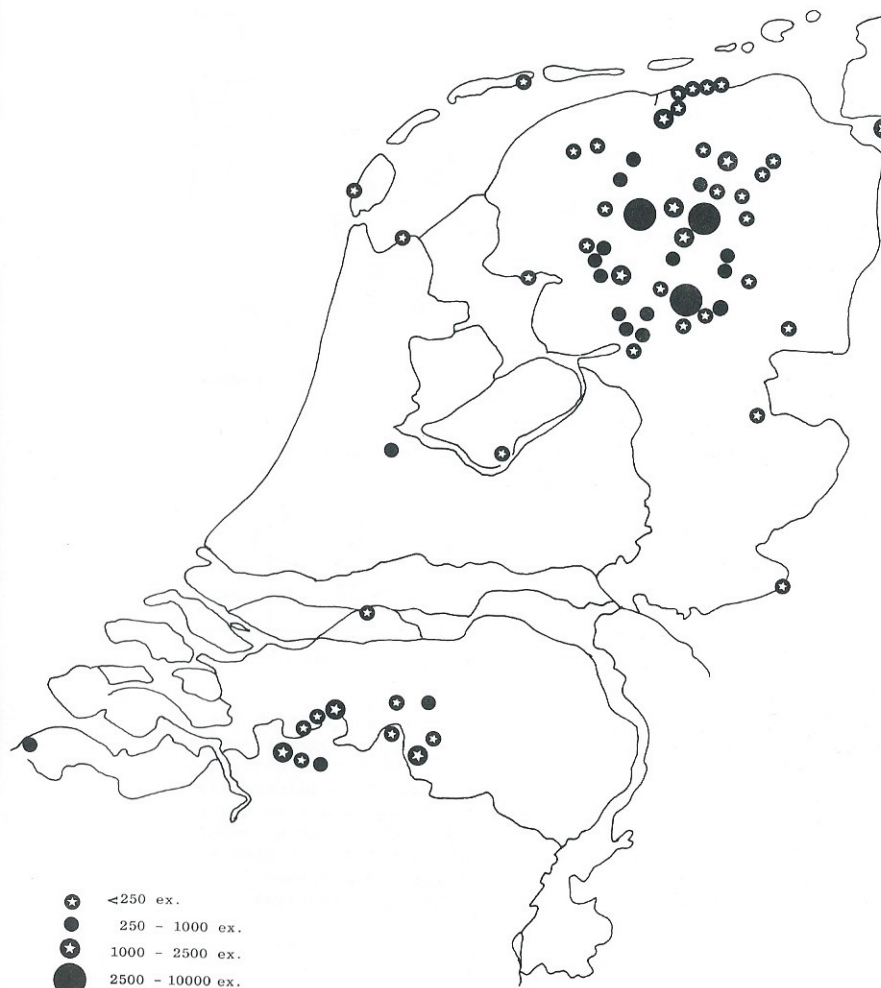
getrokken; enkele achterblijvers worden tot in november gesignaleerd. Jaarlijks worden soms grote verschillen in doortrek opgemerkt, wat betrekking kan hebben op de verspreiding, de periode en op de aantallen. De verspreiding van de doortrekkende regenwulpen in de periode juli - september (gegevens 1968 - 1976) zijn ingetekend op een kaart (S.O.V.O.N., 1978).

AANTALLEN

Van meet af aan was het duidelijk dat tellingen op de slaappleatsen de beste resultaten zouden geven. Het tellen van doortrekkende vogels zou, behalve dat het in de praktijk nauwelijks uitvoerbaar is, waarschijnlijk ook een zeer beperkt resultaat hebben opgeleverd. Alleen de gegevens van de tellingen van het Waddengebied en de Delta en daarnaast de gegevens van de zeetrekwaarnemers zouden enig inzicht kunnen bieden.

Figuur 1: De ligging en de getalsterkte van de slaappleatsen van de regenwulp (*Numenius phaeopus*) in Nederland, België en Noordwest-Duitsland in de jaren 1976 - 1978. Voorjaar (april - mei).

The location and the number of Whimbrels (*Numenius phaeopus*) in The Netherlands, Belgium and Western Germany in 1976 - 1978. Spring (April - Mai).

Petten - september 1977

Figuur 2: De ligging en de getalsterkte van de slaappleatsen van de regenwulp (Numenius phaeopus) in Nederland, België en Noordwest-Duitsland in de jaren 1976 - 1978. Zomer (juli - augustus).

The location and the number of Whimbrels (Numenius phaeopus) in The Netherlands, Belgium and Western Germany in 1976 - 1978. Summer (July - August).

In 1975 zijn in Drenthe en naderhand in geheel Nederland en België op de bekende slaappleatsen zoveel mogelijk simultaantellingen georganiseerd. Ondanks de problemen van praktische en methodische aard zijn met deze tellingen goede resultaten geboekt. In 1976 werden op 26 slaappleatsen tellingen gehouden; in 1977 op 38 plaats en in 1978 op 61 plaats. Totaal zijn nu 69 slaappleatsen bekend; in Nederland 61, in België 5 en in West-Duitsland 3. De meeste plaats worden jaarlijks gebruikt, in het voorjaar, in de zomer of in beide seizoenen. Er zijn slaappleatsen bekend waar enkele vogels verschijnen en andere waar het aantal kan oplopen tot 5000 à 10.000 ex.

De aantallen in tabel 1 zijn samengesteld aan de hand van doorgegeven telresultaten. De aantallen uit de verschillende jaren zijn nauwelijks te vergelijken omdat op steeds meer slaappleatsen in de loop der jaren werd geteld. Verder spelen de volgende factoren een rol:
 -niet alle slaappleatsen werden steeds gelijktijdig gekontrôleerd
 -sommige slaappleatsen worden door de vogels niet elke nacht gebruikt of in sterk wisselende aantallen
 -sommige slaappleatsen verdwenen
 -tellingen op dezelfde plaats hebben 's avonds vaak een ander resultaat dan tellingen in de morgen
 -de telmethode kan verschillen, zodat er sprake is van ondertellen of dubbel-tellen.
 -de omstandigheden tijdens de tellingen, zoals het weer, zicht, e.d.

Tabel 1: Aantal regenwulpen (Numenius phaeopus) dat tijdens simultaantellingen (in één nacht) op de slaappleatsen in Nederland, België en West-Duitsland werd geteld.

Number of Whimbrels counted during simultaneous counts on the nocturnal roosts in The Netherlands, Belgium and Western Germany.

	maksimum aantal (maximum number)	
	voorjaar (spring)	zomer (summer)
1976	23.325	9.000
1977	23.000	5.000 *
1978	30.000	8.500

*) onvolledig (incomplete)

De ligging van de slaappleatsen, met een globale aantalsaanduiding, is aangegeven op de figuren 1 en 2 voor respectievelijk het voorjaar en de zomer. De verdeling van de aantallen over de diverse gebieden is in het voorjaar: België 4500 à 6000 ex., Noord-Brabant 1500 à 2500 ex., overig Nederland 17.500 à 27.500 ex. en West-Duitsland 200 à 300 ex. Tijdens vrijwel elke telling werden één of meer slaappleatsen niet geteld. Van verscheidene van deze slaappleatsen zijn

wel telresultaten bekend uit de periode ervoor en/of erna. Worden deze aantallen ook in de berekeningen meegenomen dan wordt het totaal voor de voorjaarsperiode 33.000 à 36.000 ex. De aantallen vogels in het Waddengebied en in de Delta kunnen hieraan nog worden toegevoegd: Waddengebied voorjaar 250, zomer 750-1000 en Delta voorjaar enige tientallen, zomer 250-500.

VERVOLG VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek naar de verspreiding van de regenwulp en het tellen van de slaapplaatsen kan tot in lengte van jaren worden voortgezet. Toch is dit, mede gezien het feit dat het doel van het onderzoek grotendeels is bereikt, niet in alle opzichten zinvol. Uiteraard zullen jaarlijks nieuwe feiten gevonden worden. Maar of deze bevindingen van grote invloed zijn op het nu bekende algemene beeld is zeer de vraag. 1979 is daarom het laatste jaar dat de regenwulp wordt opgenomen in het onderzoeksprogramma van het Contact-orgaan voor Vogelstudie van de KNNV. Met het door SOVON opgezette onderzoek naar winter- en trekvogels zal de verspreiding van de regenwulp, weliswaar op een iets andere wijze, blijvend worden onderzocht. Het onderzoek naar de getalsterkte, dat vrijwel geheel gekoppeld is aan het organiseren van tellingen op de slaapplaatsen, zal op beperkte schaal worden voortgezet. Voorgesteld wordt alleen grote slaapplaatsen -met meer dan 500 à 1000 ex.- te blijven tellen om daarmee een controle te kunnen uitoefenen op het aantal doortrekkers en de wisselingen in het aantal. Dit onderzoek zal zich voornamelijk richten op de trek in het voorjaar. De samenwerking met de Belgische vogelwaarnemers blijft gehandhaafd en getracht wordt meer contacten te krijgen met waarnemers in Groot-Brittannië, Frankrijk en West-Duitsland. Gegevens vanaf 1965 blijven welkom, evenals de waarnemingen die in 1979 worden gedaan.

DANK

Voor een groot deel stoelen de feiten, die in dit verslag worden aangedragen, op de vrijwillige medewerking van tientallen tellers, die zich steeds weer bereid verklaarden om op de slaapplaatsen te tellen.

Het zou onmogelijk zijn geweest dit verslag samen te stellen zonder de informatie die werd ontvangen van een groot aantal waarnemers. Daarvoor veel dank. Speciale dank gaat uit naar H. Voet, die in België de tellingen organiseert en met wie prettig wordt samengewerkt.

SUMMARY

INVESTIGATION OF THE OCCURRENCE OF THE WHIMBREL -NUMENIUS PHAEOPUS- IN THE NETHERLANDS

The Whimbrel is a passage migrant in The Netherlands, Belgium and Western Germany. Recent investigations have made clear that the Whimbrel is far more numerous than was expected. In April and May large numbers were counted on the nocturnal roosts in the surroundings of Antwerp (Belgium), in Brabant and in the northeastern parts of The Netherlands and in July - September only in the northeastern part of The Netherlands (figure 1 and 2). In both seasons the Whimbrel occurs in the whole area, but less numbered far inland. Numerous migration is observed along the coast, in the Waddensea and in the Delta-region. Simultaneous counts on the 69 nocturnal roosts, which are known by this time, has given the following results: in spring-time 23,000 to 30,000 ex. and in the summer 8,000 to 9,000 ex. (table 1). In the Delta- and Waddensea-area the Whimbrel can be seen in numbers up to 1,000 ex. especially in the summer.

In April and May the main direction of the migratory birds in northeast and in the summer southwest.

LITERATUUR

- Beretz, P., A. Keve, B. Nagy & J. Szijj. 1959. Economic importance of the Curlews and taxonomic position of the Hungarian populations. *Aquila* 65: 89-126.
- Bergh, L.J.M. v. d. 1967. Trek van de regenwulp over de provincie Utrecht en de Betuwe in de zomer van 1966. *De Levende Natuur* 70: 20-24.
- Dijk, A.J. van. 1976. Slaapplaattellingen van de regenwulp op doortrek in Drenthe. *Watervogels* 1: 11-14.
- Dijk, A.J. van, H. van Vugt & H. Voet. 1977. Onderzoek naar de regenwulp in Nederland. *Het Vogeljaar* 25: 89-91.
- Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel. 1977. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*, Band 7. Wiesbaden.
- Kumari, E. 1977. *Der Regenbrachvogel*. Wittenberg-Lutherstadt.
- Moreau, R.E. 1972. *The Palearctic African Bird Migration Systems*. London en New York.
- Prater, A.J. 1976. The distribution of the coastal waders in Europe and North Africa. *Proceedings Int. Conf. on Conservation of Wetlands and Waterfowl*. Heiligenhafen 1974: 255-271.
- Slade, B.E. 1973. Whimbrel roost on Steart Island, Summerset. *Bristol Ornithology* 6: 38-39.
- Voet, H. 1965. Merkwaardige slaapvluchten van regenwulpen (*Numenius phaeopus*) op trek. *Giervalk* 55: 16-26.
- Voous, K.H. 1960. *Atlas van de Europese vogels*. Amsterdam-Brussel.

Adres: Ootmaandijk 1,
Uffelte.

GEMERKTE RIETGANZEN: SCANDINAVISCH ONDERZOEKPROGRAMMA

In *WATERVOGELS* 3e jaargang, nummer 1, pag. 13, werd melding gemaakt over enige programma's betreffende het merken van rietganzen met halsbanden. Over het Scandinavische onderzoek werden enige nieuwe gegevens ontvangen. De rietganzen die in Zuid-Zweden worden geringd, zijn nu voorzien van een oranje halsband, terwijl de in Finland geringde rietganzen een witte band krijgen. Op een band staan één letter en twee cijfers, rondom driemaal herhaald, afleesbaar op 3 - 400 mtr. De banden hebben geen wimpels. Tot op heden zijn geen in Scandinavië gemerkte rietganzen waargenomen in de DDR, de BDR en in Nederland. Misschien is de kans op het voorkomen van deze rietganzen nu wat groter vanwege de felle koude. De waarnemingen kunnen worden gestuurd aan: Leif Nilsson, Ecology Building, S-223 62 Lund, Sweden. Daarbij graag vermelding van de volgende bijzonderheden: datum, plaats (lieft met coördinaten), zo mogelijk familieverband van de gemerkte vogel en troepgrootte. Ook waarnemingen van niet afgelezen ringen worden op prijs gesteld.